

Независима/Външна научна и институционална оценка

на Център за академични изследвания София (CAS)

Кьолн и Виена, декември 2011

Превод от английски:

Център за академични изследвания София

Настоящата Независима/Външна научна и институционална оценка на Център за академични изследвания София е възложена от Настоятелството на Центъра.

Оценката е направена по стандартите и процедурите на Германския научен съвет (Wissenschaftsrat, <http://www.wissenschaftsrat.de>), специализирана организация, която официално акредитира и оценява германските университети и научни институти.

Проф. д-р Оливър Шмит (Катедра по история на Източна и Югоизточна Европа, Виенски университет), учен с международна репутация в областта на социалната история, политиката и икономиката на Югоизточна Европа, член на Австрийската академия на науките.

Д-р Силвиана Галаси (Германски научен съвет – *Wissenschaftsrat*), експерт в отдела за акредитиране на институции от социалните и хуманитарните науки. Образованието и изследванията ѝ са в областта на историята и правото.

Предварителни бележки

Настоящият акредитационен доклад е направен на базата на тридневното ни посещение (5-7 декември 2011 г.) в Център за академични изследвания София (ЦАИ) и на предварително предоставените ни от колегите в София и Берлин набор от документи. Сред тях бяха представителна извадка от публикуваните резултати – книги, научна периодика и онлайн статии – от научните проекти на ЦАИ, отговорите на пространната анкета, която изпратихме предварително на екипа в София, уставът на институцията, годишният финансов баланс, одобрен от Управителния съвет на ЦАИ, както бюлетинът, отпечатан по повод на 10-годишнината от основаването на Центъра, така и други текстове, даващи информация за поставените цели и досегашното развитие на институцията.

На място имаме възможност да проведем серия от наситени разговори с директора на ЦАИ доц. Диана Мишкова, с работещите в него служители, с някои настоящи и бивши стипендианти на Центъра, с научните партньори на ЦАИ сред софийските университети и институтите на Българската академия на науките, с постоянните академични сътрудници и с един от членовете на Управителния съвет на ЦАИ. Наред с това имаме възможност да участваме в един от редовните стипендиантски семинари, провеждани от Центъра.

Изказваме голямата си благодарност за отговорното и отзивчиво отношение на нашите домакини в София, които ни отделиха значителна част от своето време и отговаряха без притеснение и на най-неудоб-

ните ни въпроси. Специалните ни благодарности са за доц. Диана Мишкова и нейния изключителен екип за оказаната от тях неоценима подкрепа и гостоприемство. Най-накрая, трябва да благодарим и на д-р Катарина Бийгер от Института за академични изследвания в Берлин, която самоотвержено предостави подкрепата и помощта си за нашата работа.

1. Мястото на Центъра за академични изследвания София в българската и европейската наука

За единадесетте години от своето съществуване Центърът за академични изследвания София, основан през 2000 г. в рамките на международния научен проект НЕКСУС, се развива като водеща институция в областта на научните изследвания и интелектуалния обмен в България и Югоизточна Европа. В контекста на дълбоката организационна криза, засегнала българската научна общност, най-вече в Българската академия на науките, и поради липсата на други български аналози, ЦАИ утвърждава някои свои уникални черти. Той функционира като еталон и гарант за отстояването на високите академични стандарти, като финансира и подкрепя изследователи единствено въз основа на научни критерии. Неговите устои се градят върху високото качество, интелектуалния обмен и колегиалното съревнование, като оказва значително и харизматично влияние върху местната научна среда. Чрез своята мулти- и интердисциплинарна ориентираност и предоставяйки споделено пространство на учени от университетите и институтите на БАН, Центърът допринася за отварянето на все още доста затворените дисциплинарни и институционални граници на науката в България и Югоизточна Европа. Освен това поддържа богата мрежа от контакти с цяла Югоизточна Европа и заедно с Новия европейски колеж в Букурещ функционира като интелектуален и научен център със силно влияние върху този доста голям регион. ЦАИ успешно изгражда връзки с други сродни изследователски центрове от Централна и Западна Европа, чиито конкретни изражения са общи научни проекти, институционални сътрудничества, конференции, лекции и семинари.

Особено внимание заслужава факта, че в Центъра „интелектуалната свобода и удържането на активна научна общност“ (ако цитираме един от анкетиранияте) вървят ръка за ръка, т.е. структурата и атмос-

ферата в ЦАИ успяват да преодолеят както недостатъците на традиционните научни колективи, така и риска от изолацията на индивидуалния изследовател.

Центърът за академични изследвания е независим от държавата и българската научна общност го възприема като истински „гарант на академичната свобода“. Тази институционална независимост е от фундаментална важност за работата и репутацията на Центъра и тя със сигурност трябва да се отстоява.

Големият национален и регионален престиж на ЦАИ се проявява в няколко посоки: ЦАИ има право (в законово ограничена степен) да кандидатства за проектно финансиране от българската държава и на няколко пъти вече успява успешно да се възползва от него. По време на честването на десетгодишнината на Центъра двама висши представители на държавата подчертават националната му значимост. Институционалният капацитет на ЦАИ спомага и при научното и организационно осигуряване на големи международни проекти (включително такива, подпомагани от Европейския научно-изследователски съвет). Стройната му и ефикасна структура се превръща във вдъхновение и модел за подражание сред сродни институции от „Западните Балкани“ (бивша Югославия), вероятната подкрепа за които се обсъжда от Дирекцията за развитие и сътрудничество към швейцарското Министерство на външните работи.

Трябва също да се подчертае, че Центърът за академични изследвания допринася за ограничаването на еднопосочната миграция на високо квалифицирани български специалисти – процес, изключително болезнен за днешна България. Чрез атрактивните си стипендии той мотивира българските учени да продължат работата си тук, като същевременно им предоставя възможности за богат международен обмен, чудесно снабдена и оборудвана библиотека и ефикасна админи-

стративна инфраструктура. На фона на другите научни организации в България ЦАИ в най-голяма степен представлява широко отворена врата към актуалните достижения и методи на европейските социални науки и хуманитаристика. В това отношение трябва да се посочи изключителната заслуга и съществената отговорност на директорката на ЦАИ за изграждането и успехите на Центъра. Искаме да подчертаем, че интелектуалната и лична отдаденост на ръководството, на персонала и на останалите институционални органи допринасят изключително много за ефективното и продуктивно управление.

2.   *Научни достижения и тематичен профил*

ЦАИ е успял да изгради ясно очертан индивидуален и структурен профил. Първоначалните изследвания са фокусирани върху тематично обособени проекти, в които група от изследователи работят заедно. През последните години този модел се разширява, като Центърът започва да подпомага и индивидуални изследвания. Резултатът от този подход от тематична гледна точка е ценното и продуктивно съчетание на по-обхватни иновативни проекти и индивидуални изследвания, покриващи високите стандарти на международната научна общност. Индивидуалните стипендии по-специално дават възможност на млади и високо квалифицирани учени да осъществят своите идеи в интелектуално предизвикателна и прекрачваща традиционните дисциплинарни граници и йерархии среда. По този начин се гарантира баланса между тематично многообразие и кохерентност (която е необходимо условие за създаването на изследователска общност) и този баланс трябва да се съхрани в бъдеще.

В методологическо и теоретично отношение ЦАИ има важен принос за отварянето на България, а и региона, към западно-европейската и

американска наука както в съдържателно отношение – чрез достъп до актуалните научни дискусии, така и на персонално ниво чрез непосредствен контакт със специално канени известни учени. Целта обаче не е механичен пренос на методи и теории, а промислена оценка и прилагане на новите подходи. Резултатът първоначално е концентрирането върху теми, засягащи Югоизточна и отчасти Централна Европа, в частност изграждането на националните държави и развитието на национализмите; региона и идентичностите; историята на политическите идеи; и комунизма в България. Разработват се нови теми като детството при социализма. В процеса на работата ЦАИ трасира свой характерен подход между все още силната регионална изследователска традиция на национално-фокусираната история и крайния постмодерен деконструктивизъм. Напрежението между тези две нагласи в региона предизвиква нестихваща поредица от разгорещени научни и публични спорове. Благодарение на своя уравновесен и трезв подход към сложните проблеми, засягащи обществото като цяло, ЦАИ е спечелил много добра репутация. Той отстоява своята независимост от държавата и така се съхранява от политически ангажменти и пристрастия.

ЦАИ прави видими своите научни достижения чрез публикация на монографии, сборници и преводи на ключови текстове по проблеми на нацията и идентичността. Чрез електронната страница на Центъра са достъпни на английски т.нар. „working papers“ („работни изследвания“), посветени на различни теми от научното поле на институцията. Трябва да се подчертае, че ЦАИ издава и редица книги на български език като по този начин ангажира не само международната, а и местната академична общност. Тази двуезична политика на Центъра трябва да се приветства, защото тя спомага за преодоляването на риска от скъсване с местния контекст и общественост. В този смисъл бихме предложили публикациите на ЦАИ да придобият по-изявена графична идентичност, отколкото притежават понастоящем, за да станат те още по-разпознаваеми и видими като поредица на Центъра.

Академичното качество на проектите в ЦАИ е много високо. Това впечатление се потвърждава от одобрения от Европейския научно-изследователски съвет проект на ЦАИ по схемата за подпомагане на млади и обещаващи учени. Не само в региона на Югоизточна Европа, а и отвъд него, Центърът има репутацията не само на носител на научно качество, но и на институция, която успява да поддържа това качество и добрите академични практики в не особено благоприятни условия – неблагоприятни, защото строгите бюджетни ограничения не само заплашват съществуването на традиционните научни институти, но и защото много от тях (университети, институти на БАН) са все още организирани строго йерархично и при липсата на достатъчно гъвкавост и отвореност към промени.

Английският е основният работен език в ЦАИ. По време на престоя ни обаче стана ясно, че този факт се допълва от впечатляващия капацитет на местната общност да ползва немски език и да усвоява успешно достиженията на тази научна култура. Тук бихме препоръчали на ЦАИ да окуражава в по-голяма степен своите чуждестранни учени, престояващи по-дълго в София, да изучават български език. Това би било особено полезно, имайки предвид характерното за Югоизточна Европа обстоятелство, че владенето на съседни езици и познаването на съседните култури е рядкост, а това възпрепятства по-доброто опознаване и обмен между националните научни традиции.

По време на нашите разговори в София стана въпрос и за възможностите да се повиши националната и регионална видимост на ЦАИ. В това отношение препоръчваме провеждането на годишни (или на всеки шест месеца) серии от публични лекции на водещи чуждестранни учени, чиито доклади от своя страна могат да бъдат публикувани в отделна поредица на ЦАИ. В хода на анкетата ни бе предложена и формата на „пътуващите семинари“. Те би трябвало да се провеждат извън България и само в случаите, когато съвпадат недвусмислено

но с изследователските интереси на ангажираните учени; в рамките на България те могат да не са пряко обвързани със специфичните компетенции на ЦАИ, като по този начин различните университети биха били въвлечени по-активно и влиянието на Центъра в тях би се засилило допълнително.

3. *Стипендии*

ЦАИ преследва своите високи цели за интензивно научно развитие на България и Югоизточна Европа чрез иницирането, подкрепата и осъществяването на индивидуални и колективни научни проекти (Ал. 4 от Устава), като преди всичко предоставя изследователски стипендии. На фона на скромните си институционални разходи и малкия си административен екип през единадесетте години от своето съществуване ЦАИ постига впечатляващи резултати. Предоставени са около 200 стипендии предимно на млади, но също и на утвърдени учени.

Стипендиите на ЦАИ допълват и разширяват системата за държавна подкрепа на науката в България и региона на Югоизточна Европа, ориентирана преди всичко към институционално финансиране, като въвежда важни инструменти за индивидуална подкрепа. По този начин ЦАИ дава възможност на учените сами да подбират своите теми – тази възможност не съществува, особено за млади изследователи, сред държавно финансираните институти в България и в региона*. Тази подкрепа позволява на стипендиантите на ЦАИ да разработват изследват и прилагат оригинални методологически и теоретически

---

* Единственото изключение е Новият европейски колеж в Букурещ.

въпроси и подходи. Това важи както за тематично рамкираните изследователски групи, така и – в още по-голяма степен – за независимите (индивидуални) програми, които Центърът организира през последните няколко години.

Голяма част от стипендиантите идват от университетите и националните академии на науките в България и държавите от Югоизточна Европа, където отново се завръщат след приключването на тяхното изследване в ЦАИ, затова може да се предполага, че тяхната иновативна работа има по-широки последствия за преподаването и изследванията в хуманитарните и социалните науки от региона. Събеседниците ни от Софийския университет, от частния Нов Български Университет и от Българската академия на науките потвърдиха този ефект.

От особена важност за по-нататъшното развитие на науката и (косвено) на образованието в България и Югоизточна Европа е международният и интердисциплинарен профил на стипендиантите. Около половината от тях (56%) са дадени на български учени, а повечето от чуждестранните стипендианти идват от съседни страни (Румъния, Сърбия и Черна гора, Словения, Гърция, Македония, Турция и Унгария); по-малка част са от Централна и Източна Европа (Полша, Чехия, Словакия), от другите европейски страни (Германия, Финландия, Франция, Великобритания, Италия, Литва, Австрия, Русия, Швеция) и от САЩ. По този начин ЦАИ служи като място за среща и обмен между (главно млади) учени от различни страни, допринася значително за отварянето на гледните точки, които на местна почва все още следват преди всичко национални, а в някои случаи и националистически коловози, и за обръщането към нови исторически и съвременни въпроси. Дори да имаме пред очи днешната ситуация в Унгария, която потвърждава, че общността от учени около един Център за академични изследвания е прекалено малка, за да предотврати ефективно разпространението на националистически нагласи в дър-

жавата и обществото, все пак е ясно, че съществува спешна нужда от интелектуален елит, отворен към света, който да служи като критичен противовес на масовите нагласи, да се стреми към едно отворено общество и да продължава диалога с чужди страни.

Сегашните и бившите стипендианти на ЦАИ, с които имахме възможност да разговаряме, представляват по един впечатляващ начин именно такъв фактор. Техните индивидуални изследвания черпят по неоспоримо положителен начин от международния дух и обмен, които характеризират научното общуване в Центъра. Освен това, по отношение на дългосрочното сътрудничество между учени с различен произход, особено в Югоизточна Европа, ефектът е дълготраен и дълбок, защото допринася за изграждането на независими от държавните институции връзки, пресичащи националните граници и надхвърлящи сравнително краткия период на стипендията. В ЦАИ тази възможност се оползотворява изключително продуктивно.

Позитивното смущение, на което всеки специализиран научен подход се подлага, когато се изправи срещу въпроси, методи и теории от други дисциплини, има впечатляващ ефект в Центъра за академични изследвания София. Интердисциплинарният обмен е особено продуктивен сред тематично определените изследователски групи. По-специално, съвместните усилия на различните дисциплинарни подходи към *един и същ* въпрос водят до ново знание и нови проблеми, надскачащи установените и дисциплинарно ограничени хоризонти. Например, това се илюстрира чудесно от резултатите на интердисциплинарната група, която работи върху детството по време на комунизма, а сега работи върху смъртта от този период като културен феномен.

Въпреки че историческите подходи без съмнение доминират, цялостният професионален състав на стипендиантите на ЦАИ представлява една отлична предпоставка за мултидисциплинарно сътруд-

ничество и интердисциплинарен обмен. Силно представени, редом с историята, са културологията и историята на изкуството, етнологията и антропологията, социологията и правото. Видимо по-малък дял имат философията, политологията, медийните науки и славистиката. Може би трябва да се помисли за в бъдеще по какъв начин да се увеличи участието на системните науки, ориентирани към съвременното; това обаче трябва да се случи на базата на теми, които носят импулс за взаимно обогатяване между вгледаните в миналото и изследващите систематично настоящето подходи. Само по този начин ще е възможно да се гарантира, че ЦАИ ще запази и доразвива онези свои предимства, които днешните и бившите му стипендианти подчертават, и че ще „изживява“ съдържателно интердисциплинарността, а не само ще претендира за този етикет.

Според информацията, предоставена ни от ЦАИ, средната възраст на стипендиантите досега е 35 години. Това вече показва, че основен приоритет на Центъра е да подпомага младите учени. В тази област ЦАИ спомага за запълването на една празнина в научната организация на България, където все още не съществува квалификационна фаза, следваща получаването на докторската степен. По думите на един от партньорите му, ЦАИ въвежда успешно постдокторската степен в образователната и изследователска система на България. По този начин той утвърждава своята важна роля на движещ фактор и в сферата на научната организация като дава възможност на младите учени да започнат нови изследвания след защитата на доктората си и по този начин да продължат научното си развитие. Този принос има ключово значение за по-нататъшното общо развитие на науката и преподаването в областта на хуманитарните и социалните науки в България и региона.

Както самите стипендианти, така и местните и чуждестранни изследователски институции считат получаването на стипендия от ЦАИ

за чест. Това до голяма степен се дължи на процедурата за подбор, която е ориентирана строго към научните критерии и се радва на висок престиж. Тази забележителна репутация се потвърждава както от броя на кандидатурите от страна на вече утвърдени учени от региона, така и от факта, че такива учени често кандидатстват отново след като първия път не са били избрани. По-точно, фактът, че подборът на стипендиантите се извършва от Академичен съвет, чиито членове са уважавани чуждестранни учени, е основната причина за общоприетата легитимност на процедурата по селекция и престижа на одобрените стипендианти. Поради това този подход определено трябва да се запази. За да се избегне прекомерната натовареност на членовете на Съвета – при последното обявяване на конкурса по програмата за независими стипендии са постъпили над 150 кандидатури – съставът му трябва да се увеличи с двама-трима нови членове. Те също трябва да бъдат високо квалифицирани учени от чужбина; трябва да се направи опит да се привлекат повече жени. Ако големият интерес към стипендиите на ЦАИ се съхрани в следващите години, което според нас трябва да се очаква, може да се помисли за увеличаване на персонала на ЦАИ, който извършва техническата работа по оценка на съвместимостта на кандидатурите с посочените условия и подпомага административно научната селекция.

Като цяло значението на ЦАИ като институция, която не се съобразява с външни фактори и натиск, но запазва своите обществени връзки и канали за влияние, и като институция, която дава своята подкрепа единствено според критериите на чистото научно качество, едва ли може да бъде оценено достатъчно високо. ЦАИ вдъхва доверие по отношение на процедурите за избор, основаващи се на личните достижения, което не може да се твърди със сигурност за изследователските системи в региона и което от своя страна допълнително подтиква учените да го напускат и кандидатстват за стипендии и проекти в Западна Европа и Европейския съюз.

По правило стипендиите в ЦАИ траят от два до пет месеца. Този недълъг период позволява на изследователите, особено на тези от България и съседните югоизточно-европейски страни, да се възползват от предоставената им възможност за свободно изследване в период, когато не са ангажирани с преподаване или чрез ползването на кратък творчески отпуск, без това да заплашва постоянната им работа в университета или института. Имайки предвид несигурния пазар на труда, особено в сферата на социалните и хуманитарни науки, това предимство е от ключова важност. Въпреки това, считаме, че стипендиантите биха допринесли допълнителна научна полза, ако съществува възможност да се кандидатства и за по-дълги периоди – до една година. За да не бъде това заплаха за постоянното работно място на стипендианта, може да се обмисли възможността стипендията да се обвързва с допълнителни средства, които да покриват заплащането за заместник на учения в съответния университет или институт.

Стипендиите са в размер на 700 евро (за млади учени) и 1,000 евро (за утвърдени) на месец с добавка от 100 евро месечно за покриване на изследователски разходи. Чуждите стипендианти получават безплатно квартира. Съпоставен със заплатите на учените в региона и общия жизнен стандарт, размерът на стипендията е много привлекателен, допълва нейния научен престиж и основанията за повишения интерес към предлаганите позиции. Още повече предвид факта, че в началото на 2011 г. БАН намали възнагражденията на своите учени с 50%.

Досега големият интелектуален потенциал, присъщ на интердисциплинарния и международен обмен между стипендиантите, се оплозотворява предимно чрез провеждането на седмични семинари, работни срещи, конференции и изключително ценните неофициални събития (общии вечери, празненства по различни поводи и др.). Както потвърждава опита на американските и западно-европейските Ин-

ститутути за академични изследвания, този потенциал може да бъде още по-добре оползотворен, ако ежедневната работата на стипендиантите стане възможна под един покрив. Това предполага съответния брой добре оборудвани работни места и резиденция за чуждестранните стипендианти, с каквито в момента ЦАИ не разполага. Затова горещо препоръчваме на Управителния съвет на ЦАИ да съдейства за осигуряването на средства за подобно пространство и неговата техническа обезпеченост. Целта е подсигурирането на около 10 работни места и на близо 7 жилищни помещения за чужденците. Работните места и квартирите трябва да бъдат в непосредствена близост едни на други, но и достатъчно близо до съществуващите в момента помещения на ЦАИ.

Като изключим липсата на достатъчно работни места в сегашните помещения на Центъра, настоящите и предишните стипендианти описват получената подкрепа от ЦАИ като забележителна. Особено ценена е отдадеността, с която институцията преследва ролята си на посредник в установяването на активна комуникация между местните и чуждите университети и институти. Интегрална част от това усилие е възможността стипендиантите по време на техния престой да канят чуждестранни и местни гости за участие в редовно организирани семинари. Чрез тези инициативи, а и с политиката си изобщо, ЦАИ допринася, както вече беше споменато, за преодоляването на бариерата между българските университети, от една страна, и Българската академия на науките, от друга, и за сближаването и продуктивното сътрудничеството на учени от различни научни организации.

4. Организация и техническо обезпечение

Център за академични изследвания е неправителствена организация, чийто върховен орган е Управителният му съвет. В този съвет са представени Държавният секретариат на образованието и науката към федералното правителство на Швейцария, австрийското министерство на науката и германската Асоциация за подкрепа на научните изследвания – всички те са организации, които в различна мяра осигуряват основното институционално финансиране на Центъра. В УС членуват още директорите на Центъра за академични изследвания в Берлин (Wissenschaftskolleg zu Berlin) и Новия европейски колеж (New Europe College) в Букурещ, както и трима уважавани представители на българската наука и бизнес. Този състав гарантира адекватния контрол върху дейностите на ЦАИ и най-вече върху разпределението и усвояването на наличните средства, както и доброто позициониране на институцията в международната мрежа от сродни организации. Това създава и добра институционална база за възникване на нови идеи и тяхното приложение в работата на ЦАИ.

Управителният съвет назначава Директора на ЦАИ с петгодишен мандат, без да има ограничение за броя на мандатите. Настоящата директорка е начело от самото начало и нейният принос за развитието на Центъра заслужено се оценява много високо както в страната, така и в чужбина. Тя възприема своята роля най-вече като насърчител и посредник в отношенията между българските и чуждестранните, млади и утвърдени учени, между различните дисциплини от хуманитарните и социалните науки, между университетите и неакадемичните институции. Доц. Мишкова определя облика на ЦАИ, без да го доминира и ограничава. Фактът, че тази отговорна управленска задача се изпълнява толкова успешно се дължи по-скоро на нейните лични качества отколкото на институционалната структура на ЦАИ.

Структурно по-неясна е позицията и функциите на академичните сътрудници, от чиито редици по принцип се избира Директора на ЦАИ. Според мнението на Директора, настоящите академични сътрудници служат в експертно качество в планирането и провеждането на текущите дейности на Центъра, особено при определянето на концептуалния и научно-методологическия дневен ред. Заедно с това техните задачи включват и предварителното разглеждане на постъпилите кандидатури за стипендиите на ЦАИ. С оглед изпълнението и на двете основни задачи е изключително важно академичните сътрудници да представят широк набор от дисциплини от социалните и хуманитарните науки, както е в случая. В рамките на нашата кратка визита и наличните документи не бяхме в състояние да преценим степента, в която академичните сътрудници на ЦАИ, които са утвърдени и добре познати български учени, участват наистина активно в институционалния живот и най-вече в научния обмен между стипендиантите. Тъй че не е достатъчно ясно дали те биха могли да служат като ефективен коректив в случай, че управлението на Центъра не е толкова успешно, колкото е понастоящем. В този смисъл Уставът на ЦАИ би могъл да се преразгледа и в този аспект функциите на академичните сътрудници да бъдат прецизирани.

Академичният съвет към ЦАИ в момента се състои от седем члена, петима от които са чужденци. С тази численост той се доближава до долната граница, определена от Устава, който препоръчва участието от 6 до 15 учени. По тази причина препоръчваме да се обмисли разширяването на този съвет с двама или трима нови членове, препоръчително – чужденци. Отговорната работа на Академичния съвет, особено по отношение на селекцията на стипендиантите, има ключов принос за високата международна репутация на ЦАИ. Освен това, неговият преди всичко международен характер – заедно с този на Управителния съвет – осигурява основата за доброто международно позициониране на Центъра, което е от полза както за стипендианти-

те, така и за българската наука като цяло. Свикването на Академичния съвет веднъж годишно е напълно удачно предвид изпълнението на неговите задачи и затова би трябвало тази регулярност да бъде фиксирана в Устава на институцията.

Административните служители на ЦАИ изпълняват своите задачи много компетентно и с голяма всеотдайност. Под ръководството на Директора те осигуряват надеждното, но същевременно не бюрократизирано администриране както на институцията като цяло, така и най-вече на изследователските стипендии. Особено положително стипендиантите оценяват неизменно професионалното отношение и навременната помощ, която служителите на ЦАИ им предоставят в ежедневната им работа и в обслужването им на място. Директорът заедно с понастоящем шестимата ангажирани служители (трима от тях на половин работен ден) са превърнали ЦАИ в институция, радваща се на високо доверие, включително от страна на учени, които не са били стипендианти на Центъра, по отношение на ефективното използване и администриране на наличните ресурси. С оглед нарастващия интерес към стипендиите на ЦАИ не би било лошо, както вече препоръчахме по-горе, да се обмисли увеличаване на броя на служителите с още един (на пълно работно време).

Най-общо казано, настоящият бюджет, с който разполага ЦАИ, е достатъчен. С дял, възлизаш на по-малко от една четвърт от общите финанси, може да се счита, че административните разходи, включително заплатата на Директора, са повече от умерени, тъй че без съмнение Центърът може да се определи като по-ефективен от средното ниво на сходните изследователски институции. Трябва изрично да се похвали факта, че гореспоменатите донори вече са осигурили нужния институционален бюджет за следващите три години. Но за да се осигури необходимата сигурност в планирането, добре би било да се обмисли подсигуриването на тази част от бюджета на петгодиш-

на база. Освен това, увеличаването на институционалния бюджет с около 20% – чрез евентуално привличане на още един донор – е желателно, за да се покрие гореспоменатата нужда от допълнителен служител в администрацията и се увеличи електронния достъп до научна литература и други източници. Ще се спрем на този аспект подробно по-надолу.

Многообразието на настоящи донори на пръв поглед може да изглежда объркващо, но то осигурява институционалната независимост на ЦАИ и подкрепя неговата интелектуална автономност, за това трябва да се запази и в бъдеще в най-голяма степен. Намирането на финансова подкрепа е основната дейност на Директора и нейните институционални партньори. През последните години тази задача се изпълнява изключително успешно. Делът на привлеченото научно финансиране от 2009 до 2011 г. се движи устойчиво около 75%, с което значително надвишава съответните показатели на много германски научни организации, например. Значителна част от средствата идват от Европейския съюз, включително гранта от Европейския научно-изследователски съвет, спечелен в сътрудничество с чуждестранни партньори през 2008 г. Това свидетелства за високото научно признание, с което ЦАИ се ползва на международно ниво.

Помещенията, които ЦАИ ползва през последните няколко години и които са негова собственост, създават приятна работна атмосфера и са подходящи за малки семинари и работни срещи. За по-големи събития ЦАИ ползва залата на Софийска градска библиотека. С оглед на високите разходи, които са необходими за постоянното поддържане на такава зала, това решение изглежда подходящо. По-горе вече беше спомената нуждата от допълнително пространство за работни места и настаняване, особено за чуждестранните стипендианти.

От техническа гледна точка административният офис на ЦАИ е много добре оборудван. Малката библиотека, която съхранява около 1,200 тома, съдържа заедно с българските издания много добре подбрани заглавия от чужбина, които иначе са трудно достъпни в България, и затова привлича освен стипендиантите и външни читатели. За да поддържа и обновява систематично тази колекция, ЦАИ трябва да се възползва от обмена с други изследователски институции и библиотеки. Подобни споразумения, например, съществуват между някои германски неуниверситетски институции, занимаващи се историята на Югоизточна Европа, от една страна, и изследователски организации и научни библиотеки в Източна Европа, от друга. Както навсякъде, онлайн достъпът до научна литература става все по-важен за ЦАИ. Центърът разполага с достъп до важни бази данни, особено в областта на историята, включително Онлайн библиотеката за Централна и Източна Европа (CEEOL), EBSCO, Questia, Вопросы истории, JSTOR, както и ограничен достъп до някои модули на скъпо струващите ACLS Humanities E-book и SAGE. За да се оптимизира научната работа на стипендиантите и другите изследователски партньори на ЦАИ, трябва да се разшири достъпа до JSTOR и неговите международни научни списания. Увеличаването на бюджета с 10,000 до 15,000 евро на година ще подобри значително услугите, които библиотеката предлага.

Обобщение на препоръките

ЦАИ е изследователска институция с важна роля в бъдещото развитие на науката и образованието в хуманитарните и социалните науки; той е и значим интелектуален субект в утвърждаването и развитието на отвореното общество в България и региона, затова неговото запазване и институционално израстване трябва да бъде подпомагано и поощрявано в бъдеще. За да подкрепим трайното преуспяване на институцията, си позволяваме да препоръчаме следното:

1. Институционалната независимост на ЦАИ трябва да се отстоява и в бъдеще. Важен елемент в тази посока е разнообразието на неговите (институционални) донори, което трябва да се съхрани.
2. ЦАИ трябва да запази баланса между тематично фокусирани изследователски групи и независими индивидуални проекти в хуманитарните и социалните науки.
3. Ориентацията към мултидисциплинарността, към социалните и хуманитарните науки също трябва да бъде продължена. Трябва да се обмисли дали да не се увеличи дела на систематичните, насочени към настоящето изследвания, при условие обаче, че се запазят чисто академичните критерии при оценката на качеството на постъпилите проекти и техните автори и че от това може да произтече взаимно обогатяване на гореспоменатите и на историко-херменевтичните полета.
4. Подкрепата на ЦАИ за млади изследователи, особено постдокторанти, е също от структурно значение за науката и затова

трябва да бъде продължена с несекващи усилия, наред с подкрепата за утвърдените учени.

5. От съществено значение за репутацията на ЦАИ и стипендиите, които той предоставя, е че процедурите по селекция се извършват от Международен академичен съвет, чийто основен критерий е научното качество. За да се олекотят ангажиментите на сегашните му членове, Съветът трябва да се разшири с двама или трима учени с международен престиж. Практиката на годишни заседания на Академичния съвет трябва да се фиксира в Устава на ЦАИ.
6. Трябва да се обмисли възможността за даване на стипендии за по-дълъг период от време – до една година. За да не се рискува постоянното работно място на избраните стипендианти от България и региона, може да се привлекат допълнителни финансови ресурси, които да осигуряват възнагражденията на евентуални техни заместници за периода на стипендията.
7. Чуждестранните стипендианти, които прекарват по няколко месеца в София, трябва да бъдат поощрявани и подпомагани при изучаването на български език, за да се стимулират както изследванията върху историята и съвременността на България, така и по-широката международна видимост на българската наука.
8. Като институция, която поощрява интелектуалната отвореност и международния научен обмен, ЦАИ упражнява голямо влияние върху науката и обществото в България и региона. За да се задълбочи това влияние, бихме предложили да се канят повече известни учени и други значими интелектуалци от чужбина за лекции пред по-широка публика в София.

9. Въздействието на високите научни достижения на ЦАИ върху други научни организации в страната и региона може също да бъде разширено чрез „пътуващи семинари“. Това могат да бъдат стипендиантски семинари или работни срещи, провеждани в други градове в България и региона (където това е тематично оправдано) като се интегрират изследователи от домакинстващите институции.
10. Високите научни достойнства на публикациите на ЦАИ трябва да добият по-разпознаваем вид, като се възприеме унифициран и забележим графичен дизайн на книжната поредица.
11. За да се увеличат наличностите в библиотеката, трябва да се сключат споразумения с подбрани изследователски институции за редовен обмен на публикации.
12. За да се подобри качеството на библиотечните услуги и за да се гарантира настоящото високо ниво на администриране на повишаващия се брой постъпващи кандидатури, Управителният съвет трябва да подкрепи усилията на ЦАИ за повишаване размера на основното му институционално финансиране с около 20%, като евентуално се привлече още един институционален донор. Допълнителните средства могат да се използват за увеличаване достъпа до електронни научни ресурси и за наемането на допълнителен персонал на пълен работен ден. Занапред, ако е възможно, е добре институционалното финансиране да се планира и осигурява на петгодишна база. Това ще даде много по-голяма сигурност на планирането в ЦАИ.
13. От ключова важност за реализирането на целите на ЦАИ е живият обмен между неговите стипендианти. За да се улесни и подобри този процес, Управителният съвет трябва да съдейства на

ЦАИ при осигуряването на финансиране за изграждането на пространство, където стипендиантите да живеят и работят заедно. Достатъчни ще бъдат около седем студия за чуждите изследователи и около десет работни места в близост до административния офис на Центъра.

14. Уставът на ЦАИ трябва да даде по-прецизна дефиниция на позицията и функциите на академичните сътрудници, за да се гарантира организационно техния принос в управлението на институцията.